

# Vloga in položaj javnega tožilca v kazenskem postopku

Dr. Anton Skobir, okrožni javni tožilec v Ljubljani

## I. Uvod

V kazenskem postopku je javnemu tožilstvu zaupana pomembna funkcija. Da bi jo lahko uspešno opravljalo, mu že ustava (zvezna v čl. 142, republ. SRS pa v čl. 209) kakor tudi zakon o javnem tožilstvu določata poseben položaj samostojnega državnega organa, ki opravlja predvsem kazenski pregon storilcev kaznivih dejanj (in gospodarskih prestopkov).

V našem povojnem obdobju pa sta se vloga in položaj javnega tožilstva v kazenskem postopku večkrat spreminjala oziroma prilagajala spremembam kazenskega postopka. Spremembe kazenskega postopka pa so bile spet odsev postopne in vse večje demokratizacije ter humanizacije medsebojnih odnosov med ljudmi v naši družbeni stvarnosti.

Novela zakonika o kazenskem postopku iz leta 1967 je precej omejila pooblastila javnega tožilca kot državnega organa v tem postopku, na drugi strani pa mu kot procesnemu subjektu nalaga nekaj novih pravic in dolžnosti. Predvsem je javnemu tožilcu odvzeta možnost, da bi sam uvajal kazenski postopek glede na to, da so odpravljene prejšnje poizvedbe kot ena izmed oblik pripravljalnega postopka in da je uvedena samo preiskava kot enotna oblika tega postopka. Preiskavo pa lahko uvede na zahtevo upravičenega tožilca le sodišče. Izjeme, da se postopek uvede brez tkzv. pripravljalnega stadija, so mogoče le v primeru, ko so dani pogoji za vložitev neposredne obtožnice pri kaznivih dejanjih, kjer je kot glavna kazen predpisana kazen strogega zapor in pri obtožnih predlogih pri kaznivih dejanjih, za katera je kot glavna kazen predpisana denarna kazen ali zapor.

Novela ZKP je torej v celoti ohranila načelo akuzatornosti, ker določa, da se preiskava lahko uvede na zahtevo upravičenega tožilca. To pa je pri kaznivih dejanjih, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, le javni tožilec.

Novela uvaja načelo kontradiktornosti tudi v pripravljalnem postopku, ki je bilo po prej veljavnih določbah ZKP precej okrnjeno. Javni tožilec, ki ima v preiskovalnem postopku večidel položaj stranke, sme biti navzoč (enako kot obdolženec oziroma njegov zagovornik) pri zaslišanju obdolženca, pri ogledu, pri zaslišanju izvedencev, pri hišni preiskavi in pri zasliševanju prič. S svojo udeležbo pri teh preiskovalnih dejanjih je javnemu tožilcu omogočeno, da s svoje strani neposredno pripomore k boljši razjasnitvi stvari, na drugi strani pa dobi neposredne vtise o obdolžencu,

ki so včasih izredno pomembni pri odločanju o obtožbi ter zastopanju obtožnice na glavni obravnavi.

Toda čeprav je novela v kazenskem postopku v poglavitnem izenačila pravice javnega tožilca s pravicami obdolženca, pa mu na drugi strani v obsegu, ki je še racionalen, vseeno priznava položaj državnega organa, da bi tako lahko uspešno uveljavljal državne interese glede kazenskega pregona v splošnem boju proti kriminaliteti. To se kaže zlasti pri uvajanju preiskave. Če preiskovalni sodnik ne soglaša z zahtevo javnega tožilca, naj se zoper določeno osebo opravi preiskava, te njegove zahteve ne more sam zavrniti, marveč mora v takem primeru zahtevati odločitev senata (treh stalnih sodnikov). Podobna je ureditev tudi v primerih, ko javni tožilec med preiskavo predlaga preiskovalnemu sodniku, naj opravi posamezna preiskovalna dejanja. Če taka dejanja predlaga obdolženec oziroma njegov zagovornik, jih preiskovalni sodnik, če z njimi ne soglaša, ni dolžan opraviti; če pa gre za nesoglasje z javnim tožilcem, mora zahtevati odločitev senata.

Javni tožilec po noveli ZKP tudi ni več v privilegiranem položaju nasproti obdolžencu v pritožbenem postopku. Po prejšnjih določilih je bil lahko na seji senata drugostopnega sodišča, ki je odločalo o pritožbi zoper sodbo prvostopnega sodišča, navzoč samo javni tožilec, ki je lahko izrekal svoja stališča in predloge, medtem ko obdolženec oziroma njegov zagovornik te pravice nista imela. Novela ZKP torej zagotavlja enake pravice, kakršne ima javni tožilec, tudi obdolžencu oziroma njegovemu zagovorniku. Razlika pa je v resnici ta, da je obdolženec v vsem postopku — do pravnomočnosti sodbe — isti, da pa na pritožbeni seji ne nastopa tisti javni tožilec, ki je zahteval preiskavo in bil navzoč pri posameznih opravilih v pripravljalnem postopku, vložil in branil obtožnico na glavni obravnavi ter po potrebi tudi vložil pritožbo zoper prvostopno sodbo, marveč je na seji navzoč višji javni tožilec. Res je sicer, da je javno tožilstvo enoten državni organ z večjo notranjo funkcionalno povezanostjo in subordinacijo kot npr. sodišča. Tudi obdolženec v svojih pravicah zaradi tega, če se oseba javnega tožilca med kazenskim procesom večkrat zamenja, ni prikrajšan. Verjetno pa bi bilo vendarle smotrnejše, da bi do pravnomočnosti sodne odločbe sodeloval isti javni tožilec, to pa še zlasti v primerih, ko gre za pritožbo javnega tožilca zoper prvostopno sodbo.

Novela ZKP je prenesla dosedanje pristojnosti zveznega javnega tožilca, da je lahko odločal o izročitvi (ekstradiciji) oziroma, da je lahko zahteval izročitev osebe, na predstojnika zveznega organa za pravosodje. Določene spremembe za tožilca so tudi v postopku zoper mladoletnike. Glede zahtevkov za varstvo zakonitosti pa novela položaja javnega tožilca ni bistveno spremenila.

## II. Vloga javnega tožilstva pri odkrivanju kaznivih dejanj in storilcev

Po ustavnih in zakonskih določbah je javno tožilstvo družbi orgovoren organ za kazenski pregon in v kazenskem procesu kot njegov subjekt predvsem nosilec tkzv. javne obtožbe. Za uveljavljanje te njegove funkcije mu zakon o javnem tožilstvu (Ur. list SFRJ, št. 7/65), zlasti pa ZKP dajeta določena pooblastila ne samo kot subjektu v formalnem kazenskem postopku, marveč že prej — v stadiju odkrivanja kaznivih dejanj in storilcev. Čl. 12 omenjenega zakona javnemu tožilcu v širšem smislu nalaga tudi skrb za odkrivanje uradno pregonljivih kaznivih dejanj in ugotavljanje storilcev. To sicer ne pomeni, da je javno tožilstvo tudi organ odkrivanja. Neposredna skrb in odgovornost za odkrivanje kaznivih dejanj in storilcev je praviloma zaupana organom za notranje zadeve, deloma pa tudi drugim organom in organizacijam. Javni tožilec nastopa v stadiju odkrivanja nasproti organom odkrivanja predvsem kot instrukcijski organ, ki usmerja njihovo dejavnost pri zbiranju podatkov, obvestil, pri razjasnjevanju okoliščin itd.

Ker je novela ZKP uvedla preiskavo kot edino obliko formalnega pripravljalnega postopka, ki ga lahko opravlja le sodišče, je hkrati tudi precej poostrila zahteve, ki morajo biti zanj izpolnjene. Predvsem se preiskava uvede le »zoper določeno osebo«, in sicer samo takrat, »če je utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje« (čl. 146, 1. odst. ZKP).

Po prejšnjih določilih ZKP (iz leta 1953 in 1965) je javni tožilec imel možnost zahtevati obvezne poizvedbe (pri sodišču ali organu za notranje zadeve) zoper določeno osebo, če je bil podan sum, da je storila kaznivo dejanje. Take poizvedbe pa je zahteval tudi zoper neznanega storilca kaznivega dejanja. V praksi je to pogosto pomenilo, da so organi v stadiju, ko so opravljali formalne kazenske poizvedbe, hkrati tudi odkrivali kazniva dejanja in storilce. Ker je kazenski postopek dajal organom za notranje zadeve široke možnosti formalnega zasliševanja — zlasti obdolženca — je bil le-ta praviloma poglavitni vir informacij in spoznanj. Če ni bilo na voljo

takoj na začetku zadostnih materialnih dokazov za njegovo krivdo, so si organi prizadevali, da so čimprej dobili njegovo priznanje. Samo priznanje obdolženca pa je imelo včasih to posledico, da so organi za notranje zadeve zanemarili hkratno intenzivno zbiranje materialnih in drugih dokazov ter niso bili redki primeri, ko sta bila celotni pripravljalni postopek in tudi obtožnica zgrajena na priznanju obdolženca, ta pa ga je na glavni obravnavi preklical. Ker pa ni bilo zbranih ustreznih drugih dokazov za njegovo krivdo, je sledila oprostilna sodba.

Novela ZKP je torej odpravila možnost neposrednega združevanja formalnega pripravljalnega postopka s stadijem odkrivanja. Pogoj, da mora biti oseba, zoper katero se zahteva preiskava, utemeljeno sumljiva, da je storila kaznivo dejanje, je ena najpomembnejših novosti našega kazenskega postopka in odseva zlasti pri izvajanju funkcije javnega tožilstva kot organa kazenskega pregona. Javni tožilec ne more sam odločati, ali je podan utemeljen sum, ker te okoliščine presoja tudi sodišče, ko na njegovo zahtevo odloča, ali bo uvedlo preiskavo. Javni tožilec je torej postavljen pred težavno in odgovorno odločitev. Na eni strani ga veže legalitetno načelo kot eno temeljnih načel našega kazenskega postopka, izraženo v zahtevi, da je dolžan začeti kazenski pregon, če so podani dokazi, da je storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti (čl. 12 ZKP), na drugi strani pa tvega, da bo sodišče njegovo zahtevo, naj se zoper domnevnega storilca opravi preiskava, zavrnilo, ker v razpoložljivem dokaznem gradivu ni zadostne podlage za utemeljen sum. Ti dve okoliščini zahtevata, da naj bo javni tožilec v nenehnem najtesnejšem, neposrednem (največkrat osebnem) stiku z organi odkrivanja.

To sicer ne pomeni, da organi odkrivanja niso že sami dolžni (brez posredovanja javnega tožilca) zbrati vse potrebne podatke in razjasniti okoliščine, ki bodo podlaga za utemeljen sum, da je neka oseba storila kaznivo dejanje, pregonljivo po uradni dolžnosti (to jim nalagata zlasti čl. 140 ZKP in temeljni zakon o notranjih zadevah) vendar pa bo le javni tožilec tisti strokovni organ, ki bo v tem stadiju najlaže ocenjeval, ali je oziroma kdaj je zbranih dovolj podatkov za utemeljenost suma.

Ker domnevni storilec kaznivega dejanja v stadiju odkrivanja ne more biti več poglavitni vir informacij — ima celo pravico, da na vabilo organa ne daje informacij oziroma obvestil — se morajo organi odkrivanja čedalje bolj usmerjati na zbiranje materialnih dokazov in raziskovanje drugih okoliščin, to pa zahteva mnogo večje angažiranje teh

organov, uporabo tehničnih sredstev in sodelovanje izvedencev z drugih znanstvenih področij (psihologije, psihiatrije, sodne medicine, kemije itd.).

Že zakon sam (čl. 142, 2. odst. ZKP) napotuje javnega tožilca, da v primeru nepopolne ovadbe angažira organe za notranje zadeve, naj zberejo dodatna obvestila in store ukrepe, da se odkrijeta kaznivo dejanje in storilec. Javni tožilec pa lahko zahteva potrebne podatke tudi od drugih državnih organov, delovnih in drugih organizacij ali pa povabi tistega, ki je vložil ovadbo (zlasti v primerih, ko bo to oškodovanec). Takšna dodatna obvestila in ukrepe organov za notranje zadeve bo javni tožilec zahteval predvsem takrat, ko so ostali storilci kaznivih dejanj neznani in če meni, da ti organi niso že sami ukrenili vsega, kar je v konkretnem primeru mogoče in potrebno, da bi se odkril storilec. Če pa javni tožilec oceni, da je v takem primeru smotrnejše, če posamezna preiskovalna dejanja (npr. zaslišanje oškodovanca, prič) opravi preiskovalni sodnik v formalni obliki še pred uvedbo preiskave (ker še ni odkrit storilec), zahteva to od njega. Če pride glede teh dejanj med javnim tožilcem in preiskovalnim sodnikom do nesoglasij, mora odločati senat (čl. 144 1. odst. ZKP).

Odnosi med organi za notranje zadeve in javnim tožilcem so torej postavljeni na bistveno drugačne temelje kot po prejšnjih določilih ZKP. Javni tožilec je imel v prejšnji obliki kazenskih poizvedb mnogo širši manevrski prostor. Imel je pravico izbire, da zahteva poizvedbe ali preiskavo (razen pri najhujših kaznivih dejanjih, ko je bila preiskava obvezna). Po navadi se je javni tožilec odločil za poizvedbe, ker je bil v tem primeru absoluten gospodar glede obsega poizvedbenih dejanj, poleg tega pa je lahko izbiral, ali jih bo zahteval od organov za notranje zadeve ali od sodišča.

Če so poizvedbe opravljali organi za notranje zadeve, so imela vsa njihova opravila formalno procesno vrednost (ogled, zaslišanje obdolženca, prič, izvedencev, hišna preiskava itd.). Takšna zakonska možnost je kar spodbujala te organe, da se v svojih prizadevanjih čimbolj osredotočijo na osebnost obdolženca in njegovo priznanje, manj pa na zbiranje drugih dokazil. V praksi pa so bili celo primeri, ko so organi že pred formalno zahtevo javnega tožilca za poizvedbe sami opravili vrsto poizvedbenih dejanj v formalni obliki, tožilec pa jih je pozneje saniral s svojim zahtevkom ali pa je tak zahtev dal kar ustno (po telefonu), o čemer je organ za notranje zadeve napravil uradni zaznamek. Takšni predhodni kazenski postopki so bili sicer največkrat zelo uspešni, zlasti hitri in preprosti

in za družbo zelo poceni, niso pa dajali obdolžencu zadostnih procesnih poroštev, da se bo spoštovala njegova osebnost in da bi lahko uspešno uveljavljal svoje pravice.

Pomembna novost novele ZKP je torej tudi to, da ne daje niti javnemu tožilcu niti organom za notranje zadeve možnosti, da bi v procesni formi poizvedb kot obliki predhodnega kazenskega postopka šele utrjevali sum, da je oseba storila kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti. Samo dejstvo, da se javni tožilec lahko odloči, da bo pri sodišču zahteval preiskavo šele, ko ima na voljo podatke, iz katerih izhaja utemeljen sum, da je nekdo storilec kaznivega dejanja, zahteva mnogo večje angažiranje javnega tožilca tudi v obdobju pred uvedbo formalnega postopka, ali, kot to imenujemo, v stadiju odkrivanja. Kot že rečeno, je javni tožilec dolžan skrbeti, da se odkrijeta kaznivo dejanje in storilec. Ovadbo lahko zavrže le, če so izpolnjene zakonske zahteve; pa tudi v tem primeru mora znova začeti pregon, če ni več razlogov, zaradi katerih je bila ovadba zavržena in če pregona že ni začel oškodovanec kot subsidiarni tožilec. Od javnega tožilca torej novela zahteva večje operativno angažiranje v tem smislu, da od organov odkrivanja in drugih državnih organov ter delovnih in drugih organizacij zahteva iskanje in zbiranje vseh možnih in dosegljivih dokazil, s katerimi se lahko podkrepi utemeljenost suma, da je neka oseba storila kaznivo dejanje.

Ker postopki za takšno zbiranje in odkrivanje dokazil (podatkov, okoliščin) za organe, ki jih opravljajo, niso formalno predpisani v ZKP (razen v primerih, ko gre za tkzv. nujna opravila v smislu čl. 143 ZKP), je javni tožilec v določenem obsegu tudi neke vrste nadzorni organ nad delavci, ki te postopke opravljajo. Nepravilen postopek organa za notranje zadeve bi namreč lahko sam za sebe pomenil kaznivo dejanje grdega ravnanja z zlorabo uradnega položaja in uradnih pravic (čl. 152 KZ), protipravnega odvzema prostosti (čl. 150 3. odst. KZ), zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic (čl. 314 KZ) ali kakšno drugo kaznivo dejanje.

Medsebojni odnosi javnega tožilca in organov odkrivanja se torej po noveli ZKP ne izčrpajo samo v formalnem vročanju ovadb javnemu tožilcu in o morebitnih pismenih zahtevkih po zbiranju dodatnih obvestil in podatkov, marveč odsevajo tudi v nenehnih osebnih stikih glede ocenjevanja, ali je zbranega toliko gradiva, ki daje podlago za utemeljen sum, da lahko javni tožilec zahteva zoper določeno osebo preiskavo.

Javnemu tožilcu je zaupan določen nadzor tudi med tkzv. »nujnimi opravili«, ki so jih

po zakonu opravičeni opraviteljski organi za notranje zadeve v obliki procesnih dejanj še pred uvedbo preiskave, če okoliščine narekujejo takšno hitro ukrepanje, ker bi bilo nevarno odlašati oziroma ni mogoče čakati na preiskovalnega sodnika. To so zlasti: zaseg predmetov, hišna preiskava, ogled in izvedensko delo, razen obdukcije in izkopa. Organi za notranje zadeve so namreč dolžni poleg zapisnikov o teh dejanjih javnemu tožilcu poslati tudi obrazložitev o tem, katere okoliščine so narekovale takšna nujna procesna dejanja (čl. 143 2. odst. ZKP). Take obrazložitve pa zakon ne zahteva, če nujna preiskovalna dejanja (pred uvedbo preiskave) opravi preiskovalni sodnik.

Če javni tožilec kljub morebitnim dodatnim zahtevam, da se zberejo obvestila in podatki, oceni, da zbrano gradivo (ovadba in druga poročila) ne daje podlage za utemeljen sum, da je neka oseba storila uradno pregonljivo kaznivo dejanje, vodi evidenco še naprej po takem kaznivem dejanju v posebnem vpisniku neznanih storilcev ter občasno zahteva obvestila od organov za notranje zadeve, kaj so ukrenili, da se ugotovi storilec.

Kadar pa je razvidno že iz same ovadbe, da naznanjeno kaznivo dejanje nima vseh zakonskih znakov, da torej ne gre za kaznivo dejanje, ki je uradno pregonljivo, ali je pregon zastaren, dejanje obseženo z amnestijo ali pomilostitvijo ali pa da obstajajo druge okoliščine, ki izključujejo kazenski pregon — javni tožilec ovadbo zavrže (čl. 142 1. odst. ZKP).

### III. Odnosi javnega tožilca in oškodovanca v pripravljalnem postopku

Javnemu tožilcu zakon nalaga, da mora o tem, da je ovadbo zavrzel, v osmih dneh obvestiti oškodovanca in ga poučiti, da lahko kot subsidiarni tožilec v osmih dneh po prejemu obvestila sam začne pregon. Da pa bi oškodovanec lahko sam presojal, ali naj začne kazenski pregon zoper določeno osebo, glede katere je javni tožilec zavrzel ovadbo, mu mora javni tožilec tudi navesti razloge in okoliščine, ki so bile odločilne za njegov ukrep. Prejšnja določila ZKP (čl. 140) javnemu tožilcu niso nalagala obveznosti, da bi moral oškodovanca obveščati tudi o razlogih, zakaj je zavrzel ovadbo, marveč je zadoščalo, da je te razloge navedel v svoj interni dnevnik (ki oškodovancu ni bil dostopen), v obvestilu oškodovancu pa je navedel le ustrezni zakonski člen.

V vsakdanji praksi javnotožilskih organizacij pa se povečini še ohranja stara praksa, da se namreč v obvestilu oškodovancu na-

vede le zakonski razlog oziroma čl. ZKP, ki vsebuje tak razlog, ne pa dejstva, okoliščine in lastnosti, ki so bile podlaga, da je javni tožilec zavrzel ovadbo. Nastane pa vprašanje, v kakšni obliki naj javni tožilec opiše razloge za zavrženje, da jih bo oškodovanec, ki bo v teh zadevah največkrat laik, lahko razumel. Nedvomno bo primerna čimbolj poljudna oblika, da oškodovancem ne bo potrebno v vsakem primeru iskati strokovne pomoči pri odvetniku.

Ko se javni tožilec odloči, da bo ovadbo zavrzel, mora vedno skrbno oceniti, kdo je dejanski oškodovanec, ki mu zakon daje možnost lastnega kazenskega pregona pred pristojnim sodiščem. Zaplete se zlasti v primerih tkzv. sotorilstva pri prometnih deliktih, ko udeleženci včasih med seboj nastopajo hkrati kot storilci in oškodovanci. Javni tožilec mora zoper tiste udeležence, ki jih ne misli kazensko preganjati, ovadbo zavreči, s čimer daje možnost drugim udeležencem, da se odločijo za morebitni lastni kazenski pregon, čeprav so sami obravnavani kot storilci kaznivega dejanja.

### IV. Odnosi med javnim tožilcem in preiskovalnim sodnikom v pripravljalnem postopku

Kot smo že navedli, lahko pride do prvih stikov med preiskovalnim sodnikom in javnim tožilcem že pred uvedbo formalnega pripravljalnega postopka — preiskave. Preiskovalni sodnik lahko že pred tem opravi posamezna preiskovalna dejanja, če bi bilo nevarno odlašati, vendar mora o tem obvestiti javnega tožilca.

Tudi v primerih, ko npr. pooblaščene uradne osebe organov za notranje zadeve komu odvzamejo prostost, če so podani priporni razlogi iz čl. 176 ZKP, in osebo brez odlašanja privedejo k preiskovalnemu sodniku, jo mora le-ta v 24 urah zaslišati in takoj nato odločiti, ali jo bo izpustil ali pa pridržal. Če se odloči za pridržanje, mora o tem takoj obvestiti javnega tožilca, ki je dolžan v nadaljnjih 48 urah zahtevati preiskavo, če pa tega ne stori, mora preiskovalni sodnik priprtega izpustiti.

Javni tožilec sme tudi predlagati, naj preiskovalni sodnik opravi posamezna preiskovalna dejanja, če je ostal storilec kaznivega dejanja neznan in torej še ni možnost za uvedbo preiskave. V primeru nesoglasja med njim in preiskovalnim sodnikom odloča senat. Nedvomno pa so najpomembnejši tisti odnosi med preiskovalnim sodnikom in javnim tožilcem, ki se nanašajo na ocenjevanje, ali je oseba, zoper katero javni tožilec zah-

teva preiskavo, utemeljeno sumljiva, da je storilec uradno pregonljivega kaznivega dejanja. Kot smo to že navedli uvodoma, sta javni tožilec in preiskovalni sodnik, torej oba državna organa enakopravna. Zaradi tega ZKP določa, da o njunem sporu (če preiskovalni sodnik ne soglaša z zahtevo javnega tožilca, naj se zoper določeno osebo uvede preiskava) odloča senat. Preiskovalni sodnik to svoje nesoglasje praviloma izrazi, ko zasliši osebo, zoper katero se zahteva preiskava, ne sme pa izvajati drugih preiskovalnih dejanj (zasliševati prič, oškodovancev, izvedencev itd.), dokler ni izdal sklepa o uvedbi preiskave.

Redaktorji novele ZKP pa so za ocenjevanje okoliščine, ali je oseba, zoper katero javni tožilec zahteva preiskavo, utemeljeno sumljiva glede storitve kaznivega dejanja, predvideli še poseben narok, ki ga lahko razpiše preiskovalni sodnik, preden odloči o zahtevi javnega tožilca, in nanj povabi domnevnega storilca kaznivega dejanja ter javnega tožilca. Na takšnem sestanku naj bi javni tožilec in domnevni storilec kaznivega dejanja dajala nove predloge, pojasnjevala in se izjavljala o okoliščinah, ki bi bile pomembne za preiskovalnega sodnika, da bi se lažje odločil, ali bo ugodil zahtevi javnega tožilca ter po zaslišanju storilca zoper njega uvedel preiskavo oziroma izrazil nesoglasje z zahtevo javnega tožilca ter spis odstopil v odločanje senatu. To določilo novele je nedvomno imelo namen, da se že v tem predhodnem naroku omogočijo odstraniti morebitna nesoglasja med javnim tožilcem in preiskovalnim sodnikom, saj bi javni tožilec na takem naroku svojo zahtevo lahko spreminjal in dopolnjeval ali pa celo predlagal, naj se opravi postopek za vložitev neposredne obtožnice.

V enoletni praktični uporabi novele ZKP pa se ta tkzv. preizkusni narok skorajda ni uveljavil oziroma se je vedno spremenil v dejansko prvo zaslihanje obdolženca pred izdajo sklepa o uvedbi preiskave, na katero je praviloma vabljen tudi javni tožilec. V vsakdanji praksi si je namreč težko zamisliti, kako naj bi se javni tožilec tako rekoč »pogajal« z domnevnim storilcem kaznivega dejanja in pred preiskovalnim sodnikom opravičeval utemeljenost svoje zahteve, naj se zoper domnevnega storilca uvede preiskava. Javni tožilec je že tako po zakonu (čl. 147 2. odst. ZKP) dolžan v svoji zahtevi opisati kaznivo dejanje, zlasti pa navesti okoliščine, iz katerih izhaja tkzv. utemeljenost suma, ter k zahtevi priložiti tudi vse do takrat zbrane dokaze. Javni tožilec praktično za predhodni narok torej ne bo mogel zbrati novih dokazov oziroma bistveno spremeniti

svojega stališča glede utemeljenosti suma. Domnevni storilec kaznivega dejanja pa ima vse možnosti, da ovrže navedbe javnega tožilca na prvem zaslišanju, ki je obvezno pred izdajo sklepa o uvedbi preiskave oziroma vložitev neposredne obtožnice in kjer lahko sodeluje tudi zagovornik.

Bistvene spremembe v odnosih med preiskovalnim sodnikom in javnim tožilcem je novela uvedla tudi pri ustavitvi preiskave. Po prejšnjih določilih ZKP je sicer o ustavitvi tudi odločal preiskovalni sodnik, vendar samo tedaj, ko se je javni tožilec odločil, da bo zahteval preiskavo, ne pa poizvedb, in je pozneje svojo zahtevo umaknil, če pa je zahteval kazenske poizvedbe, je o njihovi ustavitvi dokončno odločal sam. Glede na to, da novela uvaja preiskavo kot edino obliko pripravljalnega postopka, bo torej o njeni ustavitvi vedno izdal sklep le preiskovalni sodnik, pri tem pa je v celoti vezan na poprejšnjo izjavo javnega tožilca, da odstopa od pregona. Samostojno (brez odstopne izjave javnega tožilca) lahko o ustavitvi preiskave odloča le senat. To pa samo v primerih, kadar odloča o kakšnem drugem vprašanju in če spozna, da za ustavitev obstaja kateri izmed razlogov čl. 159 1. odst. ZKP (da ne gre za uradno pregonljivo kaznivo dejanje, da obstajajo okoliščine, ki izključujejo kazensko odgovornost obdolženca, da je dejanje amnestirano oziroma pomiloščeno ali pregon zastaran ter zaradi pomanjkanja dokazov).

Čeprav je torej na prvi pogled videti, da o dejanski ustavitvi preiskave odloča javni tožilec, ker je preiskovalni sodnik na njegovo izjavo, da odstopa od pregona, vezan in mora izdati sklep, da se preiskava zoper določeno osebo ustavi (in o tem obvesti oškodovanca), pa zakon vendarle tudi na tem področju uvaja tkzv. sodno kontrolo, ker daje preiskovalnemu sodniku pravico, da tudi sam ocenjuje med preiskavo, ali je nastopil kateri izmed zakonskih razlogov za njeno ustavitev (člen 159 1. odst. ZKP). To svoje mnenje pa mora posredovati javnemu tožilcu, ki je v tem primeru vezan na rok 8 dni, da poda izjavo o odstopu od pregona, ker v nasprotnem preiskovalni sodnik zahteva, naj o ustavitvi preiskave odloči senat.

Pri odločanju o odstopu od pregona ZKP javnega tožilca izrecno ne veže na razloge čl. 159 ZKP. Toda glede na načelo legalitete je jasno, da za javnega tožilca veljajo enaki razlogi, ki jih sicer čl. 159 1. odst. določa za senat okrožnega sodišča za ustavitev preiskave.

V vsakdanji praksi pa ni enotnih stališč o tem, ali je javni tožilec dolžan obrazložiti

svoje izjavo o odstopu od pregona, ki jo posreduje preiskovalnemu sodniku, v tem smislu, da podrobneje razčleni okolnosti, ki so bile odločilne za njegov ukrep; ali pa je dovolj, da se v svoji izjavi sklicuje le na ustrezen člen in točko ZKP, ki vsebuje zakonski razlog. Res je sicer, da preiskovalni sodnik ni upravičen presojati oziroma ocenjevati ukrepe javnega tožilca, marveč mora preiskavo ustaviti, toda sklep o takšni ustavitvi mora dostaviti tudi oškodovancu, ki ima pravico vstopa namesto javnega tožilca in nadaljevati kazenski pregon. Podobno torej, kot smo navedli za primere, ko javni tožilec zavrže ovadbo, bi smiselno lahko trdili tudi za izjavo o od-

stopu oziroma sklepu preiskovalnega sodnika o ustavitvi preiskave, da naj bi bil tudi takšen sklep obrazložen v poljudni obliki, tako da bi se oškodovalec lahko znašel glede odločitve, ali naj nadaljuje pregon kot subsidiarni tožilec. Jasno je, da bo preiskovalni sodnik lahko tak sklep obrazložil le, če mu bo javni tožilec v svoji izjavi, da odstopa od pregona, podrobneje opisal razloge za to.

V tem sestavku smo torej navedli le tiste značilnosti glede vloge in položaja javnega tožilca v kazenskem postopku, kjer novela ZKP uvaja bistvene spremembe; s tem pa seveda še ni v celoti izčrpana vsa dejavnost javnega tožilca v kazenskem postopku.

## The Role and Legal Position of the Public Prosecutor in the Criminal Procedure

By dr. Anton Skobir, District Public Prosecutor, Ljubljana

According to the Federal and Republican Constitutions as well as in terms of the Laws on Authorities of Public Prosecution and Criminal Procedure the public prosecutor as an independent state authority holds the function of prosecution of criminal offenders. The Law amending the Law on Criminal Procedure from 1967 which reflects an ever greater democratization and humanization of interpersonal relations in our socialist society limits to a considerable extent the previous powers of public prosecutor in the criminal procedure. The previous formal preliminary proceedings in the form of criminal inquiries have been abolished and replaced by the only form of investigation. Whereas previously, within the inquiries, the criminal proceedings were introduced by the public prosecutor, according to the new Law he has only the right and duty to demand the introduction of investigation, the decision thereon being brought by the court. The new Law wholly maintains the principle of accusation which means that the procedure is introduced only by request of the legitimated prosecutor. As to the criminal offences prosecuted officially, this can only be the public prosecutor. The preliminary

proceedings are consequently governed by the principle of contradiction since the parties may attend to individual acts of investigation. Also in the appeal proceedings the public prosecutor's rights are equal to those of the accused. The authority to decide on litigations which might arise in the course of investigation and in the phase of its introduction where, according to the Law, there must be a reasonable suspicion that a certain person committed the criminal offence belongs to the senate of three professional judges. According to the new Law the public prosecutor, who otherwise is not an organ of detection, has more important duties already in the phase of detection of criminal offences and offenders. Therefore, in this phase of procedure, he must have closer contacts to the authorities of detection in the sense that he gives them professional assistance and directs their work in collecting data on criminal offences and their perpetrators. For the public prosecutor, before bringing the decision as to whether he will demand the introduction of investigation must have sufficient evidence on the reasonable suspicion that the person involved committed a given criminal offence.